

NORDANSTIGS
KOMMUN

Riktlinjer för landsbygdsservice och hemsändningsbidrag

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Bakgrund	3
3. Syfte	3
4. Olika typer av samhällsservice	3
4.1 Statlig service	3
4.2 Regional service	4
4.3 Kommunal service	4
4.4 Kommersiell service.....	4
4.5 Grundläggande kommersiell service.....	4
5. Begrepp och definitioner	4
6. Nuläge Nordanstig	5
Befolkning	5
Kommersiell service	5
7. Åtgärder	6
7.1 Stöd till kommersiell service	6
Investeringsbidrag	6
Servicebidrag.....	6
Hemsändningsbidrag.....	6
7.2 Riktlinjer för hemsändningsbidrag	7
Villkor	7
Hantering och rapportering	7
Ansvarsfördelning	8
Aktuella avtal	8
7.3 Servicepunkter	8
Kriterier	8
Villkor och ersättningsnivå	9
Aktuella avtal	9
8. Planering, genomförande och utvärdering	9
8.1 Ansvar och kostnader.....	9
8.2 Årlig sammanfattning och redovisning	9
8.3 Revidering	9

1. Inledning

För att nå kommunens målsättningar om befolkningstillväxt, ökad utbildningsnivå, ökad jämlikhet och folkhälsa samt minskad miljöpåverkan och högre biologisk mångfald är det viktigt att verka för goda förutsättningar att bo, leva och verka i kommunen.

Tillgång till service i form av dagligvaror, drivmedel, kontanter samt hälso- och sjukvård är viktigt för att vardagen ska fungera för människor. Handlare är av stor vikt för att bibehålla service i kommunen, många gånger utgör dessa även en lokal mötesplats. Något som i sin tur är viktigt för landsbygdsutveckling.

Riktlinjerna kan nyttjas som ett verktyg för att öka handlingsberedskapen i servicefrågor och vara vägledande i stödinsatser. Riktlinjerna är sammankopplad till det regionala serviceprogrammet för Region Gävleborg, kommunens näringslivsstrategi och regionala utvecklingsstrategin.

2. Bakgrund

I Nordanstig liksom i stora delar av svensk landsbygd har den kommersiella servicen successivt minskat eller försvunnit de senaste decennierna. Faktorer som spelat in i detta är exempelvis rationaliseringar, strukturomvandling, ökande transportkostnader och näthandel. En försämrad servicetillgång för kommunmedborgare och det lokala näringslivet påverkar förutsättningarna för befolkningstillväxt och att nå de kommunala målen. Framtida behov och utmaningar, framför allt på landsbygden, kommer att kräva fortsatta insatser inom serviceområdet. Exempelvis genom att stärka butiker och drivmedelsanläggningar med strategisk betydelse för varuförsörjningen.

Sedan 2013 har kommunen haft en varuförsörjningsplan. Syftet med planen har varit att säkerställa en god kommersiell service på landsbygden genom att identifiera vilka orter och butiker som kan anses vara aktuella för att utföra hemkörnings- och upphämtningsservice.

3. Syfte

Riktlinjerna ska ge en lägesbild av den tillgängliga servicen i kommunen. Den ska också utgöra underlag för precisering av vad som kan anses vara en rimlig servicenivå och hur denna nivå ska upprätthållas.

Riktlinjerna är även ett underlag som ligger till grund för kommunens planering och beslut om stödinsatser för att bibehålla kommersiell service och därigenom skapa förutsättningar att bo, leva och verka i Nordanstigs kommun.

4. Olika typer av samhällsservice

Samhällsservice kan beskrivas på olika sätt men delas förenklat in i offentlig och kommersiell service. Offentlig service kan i sin tur delas in i statlig, regional och kommunal service.

4.1 Statlig service

Den statliga servicen omfattas av bland annat tillgång till polis, försäkringskassa, arbetsförmedling, pensionsmyndighet, migrationsverk och skattemyndighet samt statliga myndigheter och verk som exempelvis länsstyrelsen, Tillväxtverket, Trafikverket med flera. Det finns även statliga bolag med fysisk närvaro som Systembolaget, PostNord, Svenska Spel och Apoteket.

Länsstyrelsen Gävleborg verkar som en regional del av den svenska statsförvaltningen.

4.2 Regional service

Det regionala utvecklingsansvaret i Gävleborgs län har Region Gävleborg. Ekonomiskt omfattande regionala ansvarsområden är sjukvård och kollektivtrafik.

Region Gävleborg arbetar även med utveckling inom näringsliv och företagande, turism, energi, miljö, klimat, utbildning, transportinfrastruktur, kommunikationer, IT-infrastruktur, förnyelse av samhällsservice, internationellt engagemang, EU-arbete samt regional kulturutveckling.

4.3 Kommunal service

I den kommunala servicen ingår verksamheter som både är lagstyrda och frivilliga. Det som vanligtvis förknippas med kommunal service är skola, förskola, äldreomsorg, bibliotek och räddningstjänst. Men kommunerna ansvarar även för bygg- och fastighetsärenden, planärenden, vatten och avlopp, avfall och återvinning, miljö och hälsoskyddsärenden, energiförsörjning, bredband, näringslivsutveckling samt kultur- och fritid.

4.4 Kommersiell service

Kommersiell service kan bedrivas i olika organisationsformer och med olika syften, men inte sällan av en näringsidkare och sker därmed i regel på marknadsmässiga villkor. Aktörer som normalt förknippas med kommersiell service är olika former av butiker för livsmedel och drivmedel. Även bankkontor, kafé, restaurang och besöksanläggningar kan ses som en form av kommersiell service som fyller en funktion i människors vardag.

4.5 Grundläggande kommersiell service

Enligt den statliga utredningen SOU 2015:35, Service i glesbygd är ”tillgång till dagligvaror och drivmedel, apoteks- och postservice samt betaltjänster att anse som grundläggande kommersiell service. En grundläggande nivå av kommersiell service kan anses vara uppnådd när grundläggande kommersiell service är så tillgänglig att vardagen fungerar på ett tillfredsställande sätt för människor och företagande”.

Utredningen ger följande definitioner av begreppen:

Postservice: Ta emot, transportera och dela eller lämna ut brev och paket, försäljning av frimärken och andra postartiklar samt utlämning av körkort.

Apoteksservice: Försäljning av receptfria läkemedel och andra apoteksvaror samt utlämning av receptbelagda läkemedel.

Grundläggande betaltjänster: Betalningsförmedling, uttag av kontanter samt hantering av dagskassor för näringsidkare och ideella föreningar.

5. Begrepp och definitioner

Några definitioner från Statistikmyndigheten SCB:

Glesbygd: Stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till större orter, sysselsättning och service.

Landsbygd: Områden med liknande förhållanden som i glesbygd, men med kortare avstånd till större orter och service

Tätort: Ort med mer än 200 invånare.

Småort: Ort med 50-199 invånare.

Centralort: En tätort med stor betydelse för närområdet gällande service, handel, offentlig förvaltning, sjukvård och politisk makt. I de flesta fall är det den största orten i kommunen. Centralortsteorin ligger till grund för den kommunindelning vi har idag.

Stad: Det finns ingen vedertagen definition för hur stor en stad är, men fram till 1971 räknades i Sverige orter med mer än 10 000 invånare som städer.

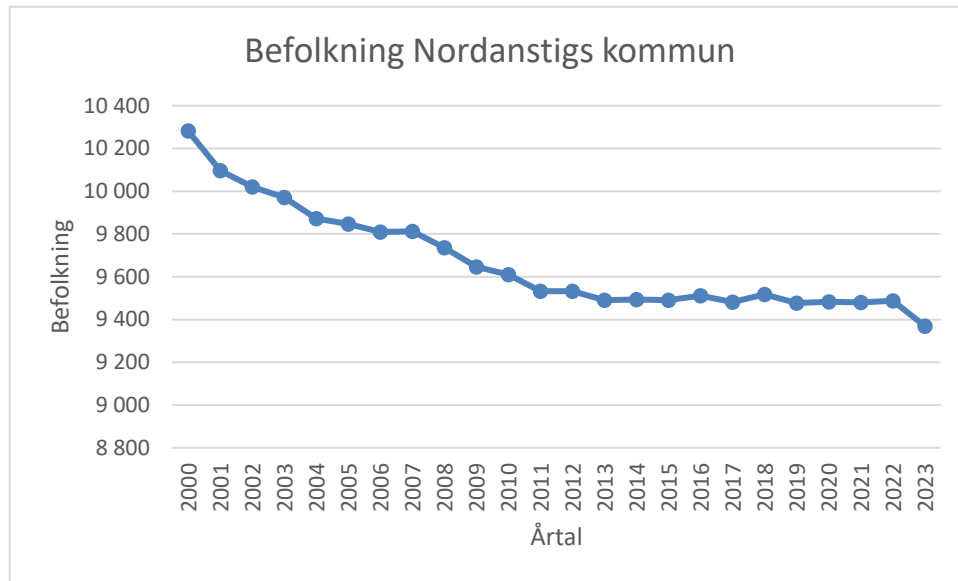
Storstad: Enligt SKL är en storstad kommuner vars största tätort har minst 200 000 invånare.

6. Nuläge Nordanstig

Befolkning

Kommunen har under en längre period haft ett minskande befolkningsunderlag. En utveckling som delas med flera svenska landsbygdskommuner. Efter att ha legat runt 9 500 innevånare i cirka tio års tid skedde en större befolkningsminskning under 2023.

Befolkningsminskningen berodde på få födselar, men även ett relativt litet antal inflyttade människor jämfört med tidigare år.

Källa: Kolada

Nordanstigs befolkning har en högre medelålder än riksgenomsnittet. Särskilt med en större andel 65–79 år.

Nyckeltal	2023	
	Nordanstig	Riket
Åldersstruktur		
Invånare 0-19 år, andel (%)	21.9	22.9
Invånare 20-64 år, andel (%)	50.3	56.5
Invånare 65-79 år, andel (%)	20.8	14.8
Invånare 80+, andel (%)	7.0	5.8

Källa: Kolada

Kommersiell service

Idag finns sex livsmedelsbutiker med fullsortiment i kommunen. Dessa är

- Ica Gnarp
- Ica Bergsjö
- Ica Harmånger
- Coop Hassela
- Kajutan i Stocka
- Ilsbo Macken i Ilsbo

För några hushåll ligger närmaste fullsortimentbutik i Hudiksvalls kommun, Ica Stammäs.

7. Åtgärder

För att uppnå en god servicenivå i hela landet finns ekonomiska stöd till näringsidkare. Dessa stöd riktas i första hand till dagligvarubutiker och drivmedelstationer i gles- och landsbygd.

Investeringsstöd kan generellt sökas av näringsidkare hos Länsstyrelsen Gävleborg och Region Gävleborg, beroende på vilken typ av verksamhet näringsidkaren bedriver.

7.1 Stöd till kommersiell service

Stöd till kommersiell service regleras enligt "Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service".

Enligt denna förordning gäller att stöd får lämnas i områden där servicen är gles. Stöd kan lämnas för att det i gles- och landsbygd ska kunna upprätthållas en försörjning med dagligvaror och drivmedel som är tillfredsställande med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden.

Stöd till kommersiell service lämnas som "investeringsbidrag, investeringslån, servicebidrag, hemsändningsbidrag och särskilt driftstöd i sårbara och utsatta områden" om det kan bidra till att uppfylla målet för den regionala tillväxtpolitiken. Sådant ekonomiskt stöd är statligt och prövas samt utbetalas av Region Gävleborg. Hemsändningsbidraget administreras av kommunerna och kostnaderna delas mellan kommun och stat.

Bidrag kan i första hand sökas av näringsidkare med försäljningsställen för dagligvaror eller drivmedel i gles- och landsbygd. Om särskilda skäl föreligger kan även näringsidkare som driver fackhandelsbutik få stöd. Även näringsidkare som bedriver verksamhet med varubuss och säljer dagligvaror till konsumenter kan beviljas stöd om det finns särskilda skäl.

För drivmedelsanläggningar kan investeringsbidrag och servicebidrag ges till den sista anläggningen på orten och där avståndet till närmaste konkurrerande försäljningsställe är cirka 20 km eller mer. En individuell bedömning kring omständigheterna för att upprätthålla den kommersiella servicen görs i varje ärende. Det gäller både bemannade och obemannade drivmedelsanläggningar.

Investeringsbidrag

Investeringsbidrag lämnas direkt till en näringsidkare. Investeringsbidraget kan sökas för inköp, inredning, utrustning, ny- eller ombyggnad eller större reparationer av lokaler. Bidraget kan även sökas för utbildningsinsatser och åtgärdsprogram som syftar till att höja lönsamheten eller förbättra servicen.

Servicebidrag

Servicebidrag kan sökas av näringsidkare som är särskilt viktiga för konsumenternas varuförsörjning, om de drabbats av tillfälliga lönsamhets- och likviditetsproblem. Syftet är att förhindra eller fördröja nedläggningar. Bidrag kan ges med högst 250 000 kr per år och lämnas för sammanlagt tre år (åtgärdsplan krävs).

Hemsändningsbidrag

Hemsändningsbidrag kan sökas från kommunen av en näringsidkare som upprätthåller hemsändning av dagligvaror till hushåll som har svårt att själva ta sig till en butik. Det går även att få hemsändningsbidrag för anordnande av särskilda inköpsturer till en närliggande butik.

Det statliga stödet lämnas till kommunen, om kommunen ekonomiskt bidrar till en näringsidkares hemsändning av dagligvaror till hushåll eller om kommunen anordnar inköpsturer till en fullsortimentsbutik. Staten lämnar stöd via berörd region med ett belopp som motsvarar högst 50 procent av kommunens nettoutgift för hemsändning eller inköpsturer. Det statliga bidraget får dock inte överstiga 100 kronor per hushåll och hemsändningstillfälle.

7.2 Riktlinjer för hemsändningsbidrag

Hemsändningsbidraget ska stödja landsbygdshushållens dagligvaruförsörjning och värna om lanthandlarna.

Hemsändningsbidraget administreras till skillnad från övriga stöd i förordningen av kommunerna som därmed kan sätta upp egna riktlinjer. Kostnaderna delas mellan kommun och stat. Staten lämnar stöd via Region Gävleborg enligt ovan beskrivet regelverk.

Näringsidkare som uppfyller kriterierna i Förordning (2000:284) om stöd till kommersiell service kan ansöka till kommunen om att bli godkänd som hemsändningsleverantör. Ansökan ska ha beviljats innan stödberättigade leveranser kan påbörjas. Hemsändning kan även innebära inköpsresa där butiken ombesörjer hämtning av en individ ur hushållet till butik så denne kan handla på egen hand. Detta för att medborgarna utöver inhandling ska få ett socialt utbyte.

Hushåll ansöker om rätt till hemsändning eller inköpsresa hos kommunen. Ansökan från näringsidkare att bli leverantör skickas till och administreras av kommunen.

Villkor

Varuhemsändning eller inköpsresa kan endast beviljas hushåll med folkbokföringsadress i Nordanstig. Endast en person per hushåll kan beviljas varuhemsändning eller inköpsresa.

För att ett hushåll ska få varuhemsändning eller inköpsresa måste samtliga hushållsmedlemmar ha svårigheter att ta sig till närbutiken på egen hand. Sådana svårigheter kan till exempel vara att man inte har egen bil, att kollektivtrafik saknas eller att man har någon funktionsnedsättning. Hemsändning ersätter inte färdtjänst.

Bidrag kan beviljas för en hemsändning eller inköpsresa per hushåll och vecka.

Näringsidkaren avgör vilka dagar som hemsändningen eller inköpsturen sker och har rätt att ta ut en plockavgift om 50 kronor som bekostas av hushållet.

Hushåll dit dagligvaror ska levereras, alternativt inköpsresa utgå från, ska ligga inom 20 kilometers avstånd från butik som godkänts som hemsändningsleverantör av kommunen. Om fler godkända leverantörer finns inom 20 kilometers radie kan hushållet fritt välja mellan dessa.

Varuhemsändning omfattar livsmedel och andra dagligvaror. Andra varor i butikens sortiment kan också ingå om det inte förorsakar extra kostnader.

Hantering och rapportering

Det är näringsidkaren som ansvarar för betalningslösningar samt att ordna transport och försäkring för denna tjänst till hushållen. Näringsidkaren sammanställer ett register över vilka hushåll som fått ta del av hemsändning eller inköpsresa. I dokumentationen ska det tydligt framgå att registret utgör underlag för redovisning av hemsändningsbidrag till Nordanstigs kommun.

Varje hemsändning eller inköpsresa ska noteras av näringsidkaren i en kvittenslista. Där ska beviljad stödmottagare från hushållet ha gjort en namnteckning. Datum för varje tillfälle ska också finnas noterat.

Näringsidkaren får bidrag från kommunen med 200 kronor per vecka för de hushåll som uppfyller villkoren.

Utbetalning sker till näringsidkaren två gånger per år genom att näringsidkaren rapporterar in kvittenslistor till kommunens näringslivsenhet, där även en kopia på hushållsregistret ska medfölja.

Begäran om utbetalning av hemsändningsbidrag skickas in senast 15 juli för första halvårets leveranser och senast 10 januari för andra halvårets leveranser.

Ansökan om varuhemsändningsbidrag samt utbetalning för detta skickas till kommunens näringslivsenhet.

Ansvarsfördelning

Hushållens ansvar

- För att beviljas bidrag ska den person som ansöker om hemsändningsbidrag vara folkbokförd i kommunen och adressen dit varorna ska levereras ska vara i kommunen.
- Endast en person per hushåll kan beviljas hemsändningsbidrag.
- Följa avtalet med näringsidkaren.
- Anmäla ändrade förhållanden.

Näringsidkarens ansvar

- Skapa ett register över anslutna hushåll och hålla det uppdaterat med namn, adress och avståndet från butiken till kunden, över eller under två mil.
- Leverera dagligvaror eller inköpsresa till hushåll enligt avtal. I egen regi eller via transportör enligt eget avtal.
- Redovisa och ansöka om bidrag från kommunen via e-tjänst varje kvartal.
- Följa avtalet med kommunen.

Kommunens ansvar

- Teckna avtal med godkänd hemsändningsleverantör med näringsidkare.
- Bistå med e-tjänst och information kring avtalen mellan näringsidkare och hushållen.
- Kvartalsvis hantera utbetalning till näringsidkare efter inskickad redovisning via e-tjänst.
- Ansöka och redovisa kostnaderna till Region Gävleborg.
- Ta kontakt med näringsidkare för stickprov och uppföljning vid behov.

Aktuella avtal

Idag finns inga avtal tecknade om hemsändningsleverantör i Nordanstig.

7.3 Servicepunkter

Servicepunkter är ett koncept som först lanserades av Örnköldsviks kommun och som sedan spridit sig i landet. Servicepunkter är ett kommunalt åtagande som inte är direkt kopplat till någon förordning vilket ger viss flexibilitet i det lokala utförandet.

Målsättningen med en servicepunkt är att den ska vara en plats för människor att träffas och därmed utgöra ett socialt nav på orten samt kunna erbjuda service för boende och besökare. Verksamheten behöver inte drivas i kommersiell form.

Kriterier

I vår kommun finns åtta kriterier för en aktör att stämma av sin verksamhet mot vid ett ansökningsförfarande. Minst tre kriterier ska uppfyllas för att en aktör ska bli godkänd som servicepunkt i kommunen. Punkt 1 är obligatorisk.

1. Turistinformation.
Servicepunkten bereder plats för kommunens turistinformation (viktigt att meddela kommunens turismansvariga innan materialet tar slut). Gärna kompletterat med information utifrån besökarens önskemål och behov, försäljning av fiskekort, anslagstavla för lokala evenemang med mera. Delta vid kommunens informationsträffar.
2. Erbjudna hemkörning av livsmedel.
3. En kaféhörna som ger möjlighet till en stunds samvaro.
4. Dator med internetuppkoppling eller tillgång till wifi.
5. Anordna minst tre öppna aktiviteter under året. Aktiviteter anges vid ansökan om ersättningen. Önskvärt att aktiviteterna samlar fler aktörer och öppnar för samarbeten.

6. Erbjudna tjänst för kopiering, skanning och utskrift.
7. Post- och paketutlämning.
8. Övrigt utifrån ortens förslag (sker i samråd med näringslivsenheten och ortens byråd)

Villkor och ersättningsnivå

Uppdragsavtal om servicepunkt tecknas mellan aktören och Nordanstigs kommun. Ansökan om att bli servicepunkt handläggs av kommunens näringslivsenhet. Avtal tecknas för en treårsperiod med årlig avstämning. Inför en ny period ska ansökan vara inlämnad senast sista oktober.

Det ska av skyltning tydligt framgå att aktören är servicepunkt och att Nordanstigs kommun är delaktig. Skylt tillhandahålls av kommunen.

Ersättning till aktören erhålls för maximalt fem kriterier och för var och en av de uppfyllda kriterierna utbetalas 6 000 kronor per år. Maximalt 30 000 kronor per år. Utbetalning sker efter att avtalet godkänts och undertecknats av båda parter. Om avtalet inte fullföljs blir aktören återbetalningsskyldig.

Aktören ska hålla öppet minst fem timmar per dag, minst fem dagar i veckan. Lokalerna ska vara tillgänglighetsanpassade.

Aktuella avtal

Aktuella överenskommelser gällande servicepunkter i vår kommun är:

- Ilsbo Macken i Ilsbo (Skrivet i januari 2023)
- Kajutan i Stocka (Skrivet i oktober 2023)
- Nojsan i Bergsjö (Skrivet i mars 2024)

8. Planering, genomförande och utvärdering

8.1 Ansvar och kostnader

Kommunen ansvarar att vidta åtgärder i planen och att budgetera för de kostnader som åtgärderna medför.

8.2 Årlig sammanfattning och redovisning

Kommunstyrelsen har ett samordningsansvar för att årligen följa upp och utvärdera genomförda åtgärder.

8.3 Revidering

Näringslivsenhetens chef ansvarar för att planen revideras varje mandatperiod.

Dokumentinformation och kontaktuppgifter

Omfattar Riktlinjer för landsbygdsservice och hemsändningsbidrag

Dokumentansvarig Tomas Ahlström Agner, tillväxt och service

Fastställd av Kommunstyrelsen § 117/2024-06-04

Fastställd den 2024-06-24 **Reviderad den**

Diarienummer 2023-000564

Giltig till och med tills vidare

Organisationsnummer 212000–2312

Postadress

Nordanstigs kommun
Box 56
829 21 Bergsjö

Besöksadress

Nordanstigs kommun
Södra Vägen 14
829 50 Bergsjö

Kontakt

0652-360 00
kommun@nordanstig.se nordanstig.se